

**POROSHOKLARNING XUSUSIY TEXNOLOGIYASI (TO'ZG'UVCHI,
BO'YOVCHI VA
QIYIN MAYDALANUVCHI MODDALAR, EKSTRAKTLAR VA EFIR MO
YLARI BILAN POROSHOKLAR TAYYORLASH**

Shukurova Dilorom Yoqubjon qizi qizi

Farmatsiya fakulteti 3-kurs 310-guruh talabasi

Usmanova M.B.

Ilmiy rahbar, Sam DTI Farmakologiya kafedrası assistenti

Imomova Yulduz Abduvaitona

Ilmiy rahbar Sam DTI Farmakologiya kafedrası assistenti

Annotatsiya:

Poroshoklarning xususiy texnologiyasi bo'lgan to'zg'uvchi, bo'yovchi va qiyin maydalanuvchi moddalar, ekstraktlar va efir moylari bilan poroshoklar tayyorlash texnologiyasi keng yoritib berilgan.

Kalit so'z:

poroshoklar, signatura, ekstrakt, qovushqoqlik texnologiyalari ta'siri, triturat, trituration atropini sulfatis- atropin sulfat triturate, zahar-venena, signatura-belgila.

Tadqiqot natijalari: Poroshoklar qadim zamonlardan ma'lum dori shakllari bo'lib, eramizdan oldingi 3000 yil avval ham tabobatda qo'llanilgan.

Elaki dorilarning juda mayda bo'lganligi uchun ta'siri yuqori bo'ladi. Shuning uchun elaki dorilar qattiq dori shakllariga nisbatan yuqori ta'sir ko'rsatadigan dori hisoblanadi.

Davlat farmakopeyasida elaki dorilar — ichish va tana yuzasiga qo'llash uchun ishlatiladigan qattiq dori shaklli hisoblanadi, sochiluvchan-lik xususiyatga ega bo'ladi. **Poroshoklar** ikki xil bo'ladi

a) oddiy — (Pulveres simplices) bitta dori moddasidan tashkil topgan yoki

b) murakkab —

ikki va undan ortiq ingredientdan iborat (pulveres compositi) bo'lishi mumkin ekan.

Undan tashqari kukunlar ya'ni, elaki dorilar alohida dozalarga bo'lib taqsimlangan (pulveres

divisi) va taqsimlanmagan (pulveres indivisi) bo'ladi. Ichish uchun mo'ljallangan kukunlar asosan dozalangan usulda yoziladi yoki taksimlangan bo'ladi, sirtga ishlatiladigan kukunlar esa taqsimlanmagan usulda berilar ekan.

Poroshoklarga qo'yiladigan asosiy talabalar:

1. Sochiluvchanlik
2. Disperslik (barcha tarkibiy qismlarning optimal maydalik darajasida bo'lishi)
3. Bir xilligi (murakkab poroshoklarda barcha tarkibiy qismlarni bir xil tarqalganligi)
4. Dozaning aniqligi
5. Turg'unligi (saqlanish jarayonida moddalarning o'zgarmasligi)
6. Ba'zi bir poroshoklar uchun sterillik (ochiq yaralar uchun sepmalar, yangi tug'ilgan chaqaloqlar uchun poroshoklar va b.)

Parashoklarning xususiy texnologiyasi 3 xil

1. Qiyin maydalanadigan moddalar bilan poroshoklar tayyorlash

Qiyinmaydalanadigan moddalarga yod, kamfora, mentol, timol, fenilsalitsilat, benzol, salitsilat kislota, tetraborat natriy, streptotsid va boshqa moddalar

kiradi. Bularni maydalash uchun uchuvchan erituvchilar ishlatiladi.

Erituvchilar sifatida spirt, efir, spirt-efir aralashmasi ishlatiladi.

2. To'zg'uvchi moddalar bilan poroshoklar tayyorlash

Agar murakkab poroshoklar tarkibiga to'zg'uvchi moddalar kirsam (magniy oksid, talk, kaolin va boshqalar), bunday poroshoklarni tayyorlashda to'zg'uvchi moddalar eng oxirida qo'shiladi va uzoq aralastirilmaydi. Chunki poroshoklarni yuqotish miqdori meyoridan ko'p bo'lib ketishi ehtimoli bor.

3. Bo'yovchi moddalar bilan poroshoklar tayyorlash

4. Agar murakkab poroshoklar tarkibiga bo'yovchi moddalar kirsam (akrixin, etakridin laktat, riboflavin, metilen kuki, brilliant yashili va boshqalar), ular bilan poroshok tayyorlaganda alohida hovoncha va tarozilar ishlatiladi. Dori moddalarni bo'yovchi xususiyatga ega bo'lishi va kam miqdorda yozilganligi uchun, hovoncha va dastani ifloslanishi oldini olish maqsadga muvofiqdir.

Ekstraktlar bilan poroshoklar tayyorlash

Ekstraktlar (Extractum) deb, o'simlik xom ashyosidan biologik faol moddalar suv, spirt, efir yoki boshqa ajratuvchilar yordamida ajratib olingan va ajratuvchisi qisman, ba'zan butunlay bug'latilgan ajratmalarga aytiladi.

Ekstraktlar konsistentsiyasiga qarab quyidagicha tasniflanadi:

Quyuq ekstrakt (Extractum spissum 1:1) uta qovushqoq, idishdan tukil maydigan

asalsimon chuziluvchan massa bo'lib, 25% gacha namlik saqlaydi. Ular 3:1, 4:1, 5:1, 6:1 nisbatlarda tayyorlanadi

Quruq ekstrakt (Extractum siccum 1:2), quruq poroshok holida bo'lib, 5% gacha namlik saqlaydi

Suyuq ekstrakt (Extractum fluidum 1:2) kontsentrlangan ajratmalar bo'lib, 50% dan ko'p namlik saqlaydi. Ajratuvchi sifatida har xil quvvatdagi etil

spirti ishlatiladi. Agarda retseptda ekstrakt turi ko'rsatilmagan bo'lsa, DF XI nashriga asosan quyuc ekstrakt olinadi.

Efir moyi qo'shib poroshok tayyorlash

Efir moyi poroshok tarkibiga qand bilan aralashgan holda qo'shiladi va bu aralashmani efir moy-qand aralashmasi (eleosaccharum) deb ataladi. Efir moyi poroshok tarkibiga ta'sir etuvchi va ma'lum ta'm beruvchi modda sifatida ham qo'shiladi. Efir moy-qand aralashmasi 2,0 g qandga 1 tomchi efir moyi qo'shib tayyorlanadi. Ammo efir moy-qand aralashmasi atirgul va achchiq apelsin efir moyidan tayyorlanadigan bo'lsa, u holda 4,0 g qandga 1 tomchi efir moyi qo'shiladi. Efir moy-qand aralashmasi kerak bo'lganda tayyorlanadi, chunki efir moylari oddiy sharoitda ham uchuvchan bo'ladi. Tayyor efir moy-qand aralashmasi ogzi jips berqiladigan shisha idishlarda, miqdorlarga bo'lingani esa pergament kogoszlarda beriladi.

Suyuqliklar bilan poroshok tayyorlash

Murakkab poroshoklar tarkibiga ayrim hollarda nastoykalar kiradi. Nastoyka deb, o'simlik va hayvon mahsulotlaridan har xil konsentratsiyali spirt, spirt-efir yordamida olingan ajratmalarga aytiladi. Nastoykalar odatda 1:5 va 1:10 nisbatda tayyorlanib, dorixonalarga tayyor holda keltiriladi. Suyuqliklar poroshok tarkibiga qo'shib tayyorlanganda, ularning sochiluvchanlik darajasiga ta'sir etmasligi kerak. Agarda sochiluvchanligi ta'labga javob bermasa, u holda quyidagi ikki usulning biridan foydalaniladi:

1. Poroshok tarkibidagi nastoykani ta'sir etuvchi moddasi uchmaydigan bo'lsa (masalan, belladonna nastoykasi) u holda poroshok qizdirilgan hovonchada tayyorlanadi.
2. Poroshok tarkibidagi nastoykani ta'sir etuvchi moddasi uchsa (masalan, valeriana nastoykasi), u holda poroshokka indifferent modda (qand, sut qandi) qo'shib tayyorlanadi

Triturat — lotincha trituration soʻzidan olingan, zaharli yoki kuchli taʼsir etuvchi moddalarni aniq tartib olish uchun qulaylik yaratish maksadida biror indifferent modda qoshib tayyorlangan aralashmaga triturate deyiladi. XI DF ga asosan retseptda zaharli yoki kuchli taʼsir etuvchi moddalarning umumiy miqdori 0,05g dan kam bulganda trituratdan foydalanish tavsiya etiladi.

Triturat tarkibidagi indifferent modda sifatida sut qandi tavsiya etiladi. Sut qandining solishtirma ogirliigi kopchilik alkaloidlarning solishtirma ogirliigiga yaqin va u gigroskopik emas. Trituratlar «zaharli moddalar» roʻyxatidagi moddadan 1:100 (1+99) nisbatda va «kuchli taʼsir qiluvchi moddalar» roʻyxatidagi moddadan 1:10(1+9) nisbatda tayyorlanadi.

Xulosa: Poroshoklarning xususiy texnologiyasi (toʻzgʻuvchi, boʻyovchi va qiyin maydalanuvchi moddalar, ekstraktlar va efir moylari) bilan poroshoklar taʼyiyorlash texnologiyasini oʻrganishda Zaharli, narkotik va psixotrop dori vositalarining saqlanishi, hisobi, retseptga yozilishi, berilishi, qoʻllanilishi va ishlatilishini nazorat qilishning kuchaytirilishi tartibi haqida OʻzRSSHning 1996yil 17 iyun 489-sonli buyrugʻi chiqqan va shundagi koʻrsatmalarga rioya qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Farmatsevtik texnologiya (Maxmudjonova. K.S, Shadmonova. Sh va Rizayeva.N) fan darsligi
2. Ivan.I.K, Galina.V.|M va Murodova.L.I.
3. Chueshov V.I, Gladux.E V va boshqalar .
4. Andriy Stanislavovich Gavrilov 2010.
5. Mixayilova G.V, Murodova .L.I 2011 ,